

mámleketlik oqıw baǵdarlamasında tárbıyashı jas áwladtı tárbıyalaw ushın joqarı maǵlıwmatlı bolıwı, baqlawshılıq qábiletin jaqsı iyelep bariwı, balalardıń fizikalıq hám psixologiyalıq jaǵdayın bahalay alıwı hám sol sıyaqlı bir qansha shártleri keltirilgen.

Joqarıda bayan etilgen MSHBSH pedagoglarınń kásiplik iskerligine baylanıslı funkciyalrı hám «Mektepke shekemgi bilimlendiriw Koncepciyası»na tiykarlangan halda zamanagóy tárbıyashılardıń kásiplik kompetentligin belgilewshi tayarlıqtıń úsh tárepin ajratıp kórsetimiz: [3]

- Jeke tayarlıq;
- Kásiplik tayarlıq;
- Refleksiv tayarlıq;

Jeke tayarlıq – tárbıyashı shaxsında qarar tabıwı lazım bolǵan sıpatlardı ózinde sáwlelendirep, olarǵa gnostikalıq (bilıwge baylanıslı) qábiletler (ilimiy maǵlıwmatlar menen isley alıw, ilimiy bilimlerden ámeliyatta aqılǵa muwapıq paydalana alıw, pedagogikalıq wazıypalardı joqarı sheberlik penen sheshe alıw); shólkemlestiriwshilik qábiletleri (tálim-tárbıya jumsların shólkemlestiriw hám ámelge asırıw ushın qolaylı sharayat jaratıw, shınıǵıwdıń forma, metod hám quralların tańlay alıw, waqıttı durıs bólistiriw, oqıw procesin zárúr úskenerler menen támiyinlew, ǵalaba ilajlardı rejelestiriw hám ótkere alıw); kommunikativ

qábiletler (belgililemeni mektepke shekemgi jas dáwirleri menen baylanıslılıqta túsinikli usına alıw, jaǵday menen baylanıslılıqta belgililemelerdi uzatıw metod hám usılların ózgerte alıw, kásiplik iskerlik procesinde pikirlesiwdi aqılǵa muwapıq ámelge asıra alıw hám basqalar)di kirgizemiz.

Kásiplik tayarlıq Ózbekistan Respublikası birinshi Prezidenti belgilep kórsetkenindey I.A. Karimovtıń 2012-jıl 10-dekabrdegi «Shet tillerin úyreniw sistemasın bunnan bılay da jetilistiriw is-ilajları haqqında»ǵı PQ-1875-sanlı qararına muwapıq, pedagoglardıń shet tilin, sonıń ishinde inglis tilin biliwı kásiplik talap etip belgilendi. Sonday-aq, tárbıyashınıń kásiplik iskerligi ushın ayrıqsha áhmiyetke iye bolǵan kónlikpe hám tájiriybelardi óz ishine qamtıp aladı.

Juwmaqlap aytqanda pedagogikalıq taktke baylanıslı sıpatlarǵa tómendegilerdi kirgiziw múmkin: tálim-tárbıya beriwdiń jańa, standart emes forması, metod hám quralların izlew; tárbıyalıq is procesinde júzege keliwshi mashqalalardı sheshiwdiń nátiyjeli jolların tańlay alıw; óz iskerligi, oqıw procesinde balalardıń individual rawajlanıwı, innovaciyalıq oqıw reje hám baǵdarlamaların joybarlay alıw hám basqalar.

Ádebiyatlar

1. Ózbekiston Respublikası Prezidentining 2017-yıl 7-fevraldagi «Ózbekiston Respublikasını yanada rivojlantırish bo'yicha harakatlar strategiyası to'g'risida»gi PF-4947 son Farmoni. (1-ilova). <https://lex.uz/acts/-3107036>

2. İlk qadam. Davlat o'quv dasturi. -Toshkent: 2018. 5-b.

3. Sodikova Sh.A. Maktabgacha pedagogika. - "Tafakkur bo'stoni" –Toshkent: 2013, 19-b.

REZYUME. Maqolada maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda metodik faoliyatning roli va o'z-o'zini rivojlantirish, tarbiyachiga qo'yilgan talablarga qanchalik muvofiq ekanligi haqida so'z boradi.

РЕЗЮМЕ. В статье говорится о роли методической деятельности и саморазвития в развитии профессиональной компетентности педагогов дошкольной образовательной организации, о том, насколько она соответствует требованиям воспитателей.

SUMMARY. The article talks about the role of methodical activity and self-development in developing the professional competence of teachers of a preschool educational organization, and how it meets the requirements of educators.

LOYIHAGA ASOSLANGAN O'QITISH TEXNOLOGIYASI BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KREATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRUVCHI ASOSIY VOSITA SIFATIDA

D.N.Sulaymanova – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Samarqand davlat universiteti

Tayanch so'zlar: loyiha, loyihaga asoslangan o'qitish texnologiyasi, fikrlash, kreativ tafakkur, samaradorlik.

Ключевые слова: проект, технолог проектного обучения, мышление, креативное мышление, эффективность.

Key words: project, project training technologist, thinking, creative thinking, efficiency.

Pedagogik maqsad pedagogik jarayonni tashkil etishga tayyorlanish bosqichida pedagogik vazifa sifatida qabul qilinadi. Pedagogik faoliyatning muvaffaqiyati turli vazifalar mohiyatining bir yo'la birin-ketin anglanishiga bog'liq [4:107]. Xususan, talabalarni kasbga tayyorlashda pedagogik umumiy (pedagogik faoliyat uchun umumiy), boqichli (pedagogik jarayonning ma'lum bosqichi mohiyatini aniq ifodalaydigan, ya'ni alohida olingan bosqich vazifalari), xususi (mavjud va yuzaga keluvchi vaziyatli) vazifalarni turlariga ko'ra aniqlashtirish, ularni bajarishga tayyorlik holatida bo'la olishlariga e'tibor qaratis muhim. Chunki ushbu vazifalarni o'z vaqtida anglash hamda bajarish kasbiy faoliyatiga to'g'ri yondashuvni paydo qiladi. Ayniqsa, hozirgi biror bir fanning o'qitish metodikasini pedagogik sohasiz tasavvur qilib bo'lmaydigan bir davrda, uning maqsad hamda vazifalarini bajarish orqali o'qitishning, o'quv-bilish jarayoni faolligining sabablarini izlashga ko'maklashishi ma'lum.

Keyingi yillarda ayniqsa, xorij metodikasida ta'lim ishtirokchilarining ongli faoliyatini, undagi kognitivlikni rivojlantirishga qaratilgan qator o'qitish tamoyillari (uzluksizlik, individuallashtirish va tabaqalashtirish, modullilik, variativlik, refleksivlik, ilmiy-metodik kuzatuv, elektivlik, integrativlik), yondashuvlari (kompetensiyaviy, innovatsion, kreativ, shaxsga yo'naltirilgan, kommunikativ, kognitiv v.b.), o'qitish turlari (muammoga asoslangan o'qitish, shaxsga, tadqiqotchilikka, faollikka, loyihaga

asoslangan o'qitish v.b.) amaliyotga muvaffaqiyatli joriy qilinmoqda va ta'lim taraqqiyotining yangi bosqichlarini kashf etmoqda.

Loyihaga asoslangan o'qitish – bu hayotiy, real muammolar asosida loyihalangan, faol o'rganish orqali chuqur bilimga ega bo'lishi kafolatlangan, o'zgaruvchan sinf-dars yondashuvini o'zida aks ettiradi [3]. Yasseri Dar, Finley, M.Patrik, E.Blayne, Devis, V.Devid va boshqalarning e'tirof etishicha, PBL aniq dalillarni taqdim etuvchi yoki savol berish, muammolar qo'yish, ularning ssenariylarini taklif qilish orqali bilim olishning ravon yo'lini ko'rsatuvchi, qog'ozga, yodlashga, o'qituvchi boshchiligidagi ko'rsatmalarga tayanishdan farqli ravishda faol o'rganish hamda izlanishga asoslangan o'qitish uslubi negiziga quriladi [5].

Jon Larmer, Jon Mergendoller va Suzi Bosslarning ta'kidlashicha, loyihaga asoslangan o'qitish kuchli o'qitish yondashuvi bo'lib, uni amalga oshirish davomida quyidagilarga ega bo'linadi:

- o'quvchilarni bilim olishga rag'batlantiradi;
- o'quvchi va talabalarni oliy ta'limga, kasbga, kasbiy o'sish nuqtalarini belgilashga (individual kasbiy trayektoriyani rejalashtirishga), ijtimoiy faol fuqarolikka tayyorlaydi;
- o'quvchi va talabalardan chuqur bilim hamda fikrlash qobiliyatlarini namoyish etishni talab qiladigan topshiriqlarni yaxshi bajarishga (bizningcha, o'qituvchi uchun ijtimoiy buyurtmani bajarishga) yordam beradi;

– o‘qituvchilarga yanada qoniqarli tarzda dars berish imkonini taqdim qiladi;

– ta’lim tashkilotlarini nafaqat ota-onalar, boshqa jamoalar, balki butun dunyo bilan muloqot qilish va bog‘lanishning yangi usullari bilan ta’minlaydi [1:4].

Tomas Markxem “PBL bilish va bajarishni birlashtiradi, talabalar o‘rganilayotgan o‘quv dasturidan asosiy bilim, ko‘nikma va malakalarni egallaydi, uning samarasi o‘laroq, hayotiy muammolarni hal qilish va muhim natijalarga erishish uchun bilganlarini amalda qo‘llaydi. PBL ta’limni o‘quv dasturiga emas, talabaga qaratadi, hamkorlikdagi yuqori sifatli mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun raqamli vositalardan foydalanadi va o‘quvchilarni bugungi jahonda

talab qilinayotgan global taraqqiyot, ijodkorlik, hissiy barqarorlik, chidamlilik, hamdardlik kabi nomoddiy boylik bilan mukofotlaydi. Albatta, bularni darsliklardan tashqarida o‘rgatish mumkin emas, lekin tajriba orqali faollashtirish lozim”, deya ta’riflaydi [2:38-42].

Pedagogik amaliyotda qo‘llaniladigan ixtiyoriy nazariya, yondashuv va texnologiyalarga xos bo‘lgan afzalliklar yoki kamchiliklar loyihaga asoslangan o‘qitish jarayonini ham chetlab o‘tmaydi. Quyida sohaga doir tadqiqotlar hamda shaxsiy izlanishlarga tayangan holda, loyihaga asoslangan o‘qitishning mohiyati, muhim elementlari, afzalliklari va kamchiliklarini ifodalovchi jadvalni keltiramiz (1-jadval).

1-jadval. Loyihaga asoslangan o‘qitishning mohiyati, muhim elementlari, afzalliklari va kamchiliklari

LOYIHAGA ASOSLANGAN O‘QITISH	
MOHIYATI	o‘qituvchidan loyihaga asoslangan o‘qitish bo‘yicha mukammal bilim va tajribaning talab qilinishi; talabalardagi fan vuzasidan mavjud fundamental bilimlarga asoslanish, yangilarini o‘zlashtirishga rag‘batlantirish; haqiqiy muammolarni o‘rganish uchun birgalikda ishlash va jarayonda o‘quv dasturiga muvofiq ko‘nikmalarni shakllantirish; mashhaqqatli, ijodkorlikka asoslangan, erishish mumkin bo‘lgan, qo‘llab-quvvatlanadigan, uzoq muddatga mo‘ljallangan; bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan, talabalarning bilim, ko‘nikmalari va bilimsizlik sohasiga yo‘naltirishga qaratilgan; loyihaga asoslangan o‘qitish amaliyoti vositasida talabalar, o‘qituvchilar, maktablar, ta’lim tashkilotlariga o‘z amaliyotini takomillashtirish, tizimlashtirish va baholashga ko‘maklashish; ijtimoiv buyurtma va standartlarga asoslangan mazmunni, shuningdek, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, muloqot qilish, o‘z-o‘zini boshqarish, loyihalarni boshqarish va kollaborativlik kabi ko‘nikmalarni qamrab olish; olib borilayotgan fan yoki o‘quv dasturini o‘zlashtirilganlik darajasidan kelib chiqib belgilash, sinflar kesimida soddadan murakkabga olib boruvchi jarayonni kuzatish; bilim, tushunish, anglash, jamoada ishlash, o‘zgalarni eshitish, o‘z fikrini asoslash, mas’uliyat, tirishqoqlik, muvaffaqiyatga eltuvchi ko‘nikmalar zanjirini vujudga keltirish; mahsulotni yarata olish yoki taqdimot qilish zaruriyatini tushuntira olish
MUHIIM ELEMENTLARI	qiyin muammo yoki yo‘naltiruvchi savol – hal qilinishi kerak bo‘lgan mazmunli muammo yoki javob topish zarur bo‘lgan savol tuzish; doimiy, chuqurlashib boruvchi so‘rov – savollar berish, resurslarni topish va ma’lumotlarni qo‘llashning kengaytirilgan jarayoni bilan shug‘ullanish; haqiqiylik – real dunyo konteksti, vazifalar, vositalar, standartlar, o‘zaro ta’sir, shaxsiy tashvishlar, qiziqishlar va muammolarni o‘z ichiga olish; talaba taklifi va tanlovi – loyiha bo‘yicha ba’zi qarorlar qabul qilish, ularni tahlil qilish, ishlashini tekshirish, varatish, fikrlarini ifodalash; refleksiya – o‘rganish, so‘rov va loyiha faoliyati samaradorligi, talabalar ishining sifati, yuzaga keladigan to‘siqlar va ularni bartaraf etish strategiyalari haqida fikr yuritish; tanqid va qavta ko‘rib chiqish – mavjud jarayonlarni va mahsulotlarini yaxshilash uchun o‘zaro fikr-mulohazalarni bildirish, o‘qituvchi bilan maslahatlashish va mukammallashtirish; ommaviy mahsulot (taqdimot) – o‘z loyhasini boshqalar bilan bo‘lishish, tushuntirish yoki barchaga taqdim etish orqali ochiqlash.
AFZALLIKLARI	shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni kuchaytiradi hamda hayot davomida o‘qishni qo‘llab-quvvatlaydi; tafakkur, xotira, idrok, tasavvur, diqqat, nutqni ifodalovchi bilish jarayonlarini faollashtiradi; axborotlarni qabul qilish, tushunish, xotirada saqlash, bilimlarga aylantirish, qayta ishlash, uzatish kabi kognitiv imkoniyatlarni kengaytiradi; tanqidiy fikrlash (dizayn, baholash, tahlil qilish, hukm qilish, ustuvorlik va boshqalar), muammolarni hal qilish, hamkorlikda ishlashga o‘rgatadi; ma’lumotni eslab qolishdan ko‘ra ko‘proq yuqori sifatli ish yaratishga olib boradi; tanqidiy fikrlashni targ‘ib qiluvchi boshqa o‘qitish usullaridan farq qiladi; yo‘naltiruvchi savollar bilan boshqariladi; bilim, malakalar va boshqa turli xil muvaffaqiyatga eltuvchi XXI asr ko‘nikmalarini birlashtiradi; moslashuvchan va haqiqiy, talabalarga motivatsiya beruvchi va qiziqarli; ishtirokchilarning barchasini bir xil maydonga chiqaradi, ongda kishanlar yechiladi, ijodiy erkinlik beradi, ilg‘or va ilg‘or bo‘lmagan talabalarga o‘z-o‘zidan rag‘batlantiruvchi loyiha ustida ishlash imkoniyatini yaratadi. kommunikativ ko‘nikmalar, jamoada ishlash, uning ajralmas qismi ekanligini his qilish, qadriyatli munosabat, samarali o‘zaro ta’sirga kirishishni rag‘batlantiradi; o‘quv materialini (bilimlarni) talabalarga qanday o‘rganishlarini tanlash imkoniyatini beradi; erishilgan natijalarni baholash aniq belgilangan mezonlarga asoslanadi.
KAMCHILIKLARI	belgilangan maqsadlarga erishishda vaqt ko‘lamiga ko‘ra uzoq muddat talab qilinadi; jarayonni loyihalashda murakkabliklarga duch kelinadi (ta’lim oluvchilarning bilim darajasiga moslash, autentik vazifalar tuzish va b.); ba’zan mahsulotga asoslanib baholashning subyektivligi yuzaga keladi; barcha sinflar kesimida bir xilda qo‘llab bo‘lmisligi, ayniqsa, boshlang‘ich ta’limda; mo‘ljallangan vaqtdan yutqazish, o‘quvchi va talabalarda vaqtdan unumsiz foydalanish kuzatiladi.

Loyihaga asoslangan o'qitishga xos bo'lgan tajriba bo'lajak o'qituvchilarda bilimlardan foydalanishdagi kreativ tafakkur va uni rivojlantirishda tug'ilishi mumkin bo'lgan muammolardan qochishga ko'maklashadi, samaradorlik va natijadorlikka ega bo'lgan ijobiy pedagogik hodisa sifatida baholash imkonini beradi.

Umuman olganda:

➤ loyihaga asoslangan o'qitishda loyihani bajarishga kirishish, aniq muammoni belgilash, yo'naltirishni tushunishga doir butun jarayon (o'quv maqsadi, rejas, mazmuni, shakllari, vositalari, dars jadvali, konsultativ faoliyat, monitoring, baholash) qamrab olinishini taqozo etishi uni "texnologiya" sarhadlaridan chiqish hamda "ta'lim amaliyoti turi" nuqtayi nazaridan qarash mumkinligini bildiradi;

➤ o'qituvchining roli o'zgaradi, u yordamchi, maslahatchi, muvofiqlashtiruvchi, qayta aloqani

Adabiyotlar

1. Larmer, John. Setting the standard for project based learning: a proven approach to rigorous classroom instruction // John Larmer, John Mergendoller, Suzie Boss. pages cm Includes bibliographical references and index. ISBN 978-1-4166-2033-4.
2. Markham, T. (2011). Project-Based Learning. Teacher Librarian, 39(2), 38-42.
3. [Project-Based Learning, Edutopia, March 14, 2016.](#)
4. Tolipov O'. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. // O'quv qo'llanma. -Toshkent: "Fan", 2006. 261-b.(107-b.)
5. Yasseri, Dar; Finley, Patrick M.; Mayfield, Blayne E.; Davis, David W.; Thompson, Penny; Vogler, Jane S. (2018-06-01). "The hard work of soft skills: augmenting the project-based learning experience with interdisciplinary teamwork". Instructional Science. 46 (3): 457-488.

РЕЗЮМЕ. Mazkur maqolada loyiha, loyihaga asoslangan o'qitish texnologiyasining mohiyati, uning ta'lim jarayonidagi ahamiyati, afzallik va kamchiliklari ilmiy manbalar asosida tahlil etilgan. Loyihaga asoslangan o'qitish vositasida bo'lajak o'qituvchilarning o'quv-bilish faoliyatini faollashtirish, individual xususiyatlariga moslash, kognitiv imkoniyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlarini rivojlantirish, kreativlik, ijodiy yondashish, ichki erkinlik, o'z hayotining subyekti hissini mujassamlashtirish kabi kasbiy faoliyat uchun zarur sifatlarini shakllanishi bayon qilingan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируется проект, сущность проектной технологии обучения, ее значение в образовательном процессе, ее преимущества и недостатки на основе научных источников. Профессиональная деятельность, такая как активизация учебной деятельности будущих учителей, адаптация ее к индивидуальным особенностям, развитие познавательных возможностей, способностей, интересов, творчества, творческого подхода, внутренней свободы, воплощение смысла предмета своей жизни посредством проектной деятельности обучение, описано формирование необходимых качеств.

SUMMARY. This article analyzes the project, the essence of project-based learning technology, its importance in the educational process, its advantages and disadvantages based on scientific sources. Professional activities, such as enhancing the educational activities of future teachers, adapting it to individual characteristics, developing cognitive capabilities, abilities, interests, creativity, creativity, inner freedom, embodying the meaning of the subject of one's life through project activities. training, the formation of the necessary qualities is described.

APPLICATION OF INNOVATIVE METHODS IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

F.M.Turgunova – Doctoral student

Andijan state pedagogical institute

Tayanch so'zlar: innovatsion usullar, kompetentsiya, muloqot, og'zaki nutq, teatrlashtirilgan dars, kreativlik.

Ключевые слова: инновационные методы, компетентность, общение, устная речь, театральные уроки, креативность.

Key words: innovative methods, competence, communication, oral speech, theatrical lesson, creativity.

Introduction. Currently, with the development of the information society and globalization in the higher education system of our country, as well as throughout the world, there is a need for teachers to develop new knowledge in information literacy, which contributes to the emergence of a new type of education, innovative, in which information technology should play the role of system integration. Orientation towards new educational goals and competencies requires not only changing the content of academic subjects, but also methods and forms of organizing the educational process, increasing student activity in the classroom, and bringing together teaching topics.

Main part. It is known that, traditional education methods are aimed at giving students as much knowledge as possible. Teachers convey information that they themselves already possess and decide what skills need to be developed from their own point of view. The students' task is to reproduce as completely and accurately as possible the knowledge created by others. The knowledge gained through such training is encyclopedic in nature and represents a certain amount of information on various academic topics. There is a shift from knowledge acquisition to skill building, and the orientation of learning is being restructured towards a character-oriented approach. "My students will not learn new things from me; they will discover this new thing themselves. My main task is to help them open

up and develop their own ideas," wrote I.G. Pestalozzi. Teachers only guide the actions of students, help them not to get lost in the vast world of information and allow students to form their own knowledge. This type of training forms and develops such qualities as independence and responsibility for decision making [1: 231, 2:117, 3:238].

In the context of developmental pedagogy, it is necessary to ensure maximum activity of the students themselves in the improvement of key abilities, since they are formed only through the experience of their own activities. Therefore, many researchers associate innovations in education with interactive teaching methods, which include all types of activities that require a creative approach to the material and provide conditions for the disclosure of information for each student [4:270, 5:79]. The most modern forms of the active method, which include interactive methods, include various types of lectures, discussions, heuristic conversations, brainstorming, role-playing and simulation games, case methods, project methods, group work with visual materials, video discussions and others.

When teaching a foreign language, a teacher can achieve the creation of an effective speech environment only during the communicative activities of students in small or large groups in the classroom. The ability to communicate clearly and effectively in a foreign language helps students broaden their language skills and succeed in their